

Sivilombudsmannen
Forebyggingsenheten
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
201603311-8

Dato:
31.10.2016

SIVILOMBUDSMANNENS BESØKSRAPPORT AV 20.06.16 - BREDTVEIT FENGSEL OG FORVARINGSANSTALTS OPPFØLGNING AV RAPPORTENS ANBEFALINGER

Vi viser til Sivilombudsmannens brev av 20.06.16, med rapport etter forebyggingsenhetens besøk til fengselet 15.-16.03.16 som vedlegg. Vi viser også til det avsluttende oppsummeringsmøtet i fengselet fredag 18.03.16. Her følger vår orientering om vår oppfølging av rapportens anbefalinger. Innledningsvis vil vi bemerke følgende:

Vi har stor respekt for Sivilombudsmannens forebyggingsenhetens mandat for å forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, jf. FNs torturkonvensjon. Innsatte skal selvfølgelig ikke oppleve tortur eller annen grusom behandling, og like selvsagt skal de ikke oppleve umenneskelige eller nedverdiggende forhold under straffgjennomføringen.

Vi har et stort ansvar overfor kvinnelige innsatte som av ulike grunner kan være en utsatt gruppe – i en særlig sårbar fase. Mange kvinnelige innsatte har vært utsatt for seksuelle overgrep og har opplevd andre traumatiske situasjoner. Mange har psykiske plager, og mange kvinnelige innsatte har rusproblemer. Det kan oppstå situasjoner i fengselet som kan oppleves traumatisk, umenneskelig og nedverdiggende for den innsatte – forsterket av tidligere hendelser i livet, og vi gjør hva vi kan for å unngå slike situasjoner.

Vi har derfor et sterkt fokus på etisk bevissthet rundt vårt arbeid med innsatte. Vi tolker rapporten dit hen at Sivilombudsmannens forebyggingsenhet totalt sett mener vi legger til rette for at straffgjennomføringen gjennomføres på en god måte, og at vi ivaretar innsatte på en profesjonell og human måte, med stor etisk bevissthet og gjennomgående gode holdninger. Vi viser for eksempel til at det fremkommer i rapporten at *"Fengselet syntes å ha stor bevissthet om at situasjoner som krever avledning kan utgjøre en stor belastning på innsatte som kan ha traumer etter tidligere seksuelle overgrep"*.

Etter vår oppfatning er ansattes holdninger og etiske bevissthet helt avgjørende i forhold til å forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Vi kjenner oss igjen i rapporten, og må erkjenne at den treffer godt, samtidig som vi tillater oss å bemerke at vi synes pressemeldingen i forbindelse med offentliggjøringen av rapporten var ensidig negativ.

Vi har tatt anbefalingene i besøksrapporten på stort alvor og bestrebet oss på å rette oss etter anbefalingene, innenfor de rammene og ressursene vi må forholde oss til, samt gjeldende regelverk.

Det vil fremkomme at vi har fulgt opp flere av anbefalingene fra forebyggingsenheten med konkrete tiltak som en direkte følge av besøket her. Det vil også fremkomme at vi dessverre ikke klarer å oppfylle samtlige anbefalinger; dette gjelder særlig der vi viser til budsjettmessige forhold, bemanning, arbeidstidsbestemmelser, bygningsmessige forhold, m.m. Noen av anbefalingene må derfor følges opp i et videre samarbeid med Kriminalomsorgen region øst og Kriminalomsorgsdirektoratet over tid.

Vi har i løpet av relativt kort tid hatt besøk av forebyggingsenheten, Arbeidstilsynet og Likestillings- og diskrimineringsombudet, og oppfølgingen av anbefalinger og pålegg foregår til dels fortsatt i skrivende stund.

Etter vår oppfatning ville det vært formålstjenlig om forebyggingsenheten også besøkte vår største avdeling; avdeling B 2 med lavere sikkerhet. Her sitter det innsatte som har tilbrakt opptil flere år på de lukkede avdelingene, og etter vår mening ville de kunne tilført nyttig informasjon.

Helseavdelingen gir selv tilbakemelding på de anbefalingene som direkte gjelder helseavdelingen.

Til de konkrete anbefalingene fra forebyggingsenheten og vår oppfølging av disse:

6.2 Uteområder

”Fengselet bør sikre at de innsatte har tilgang til et uteområde som legger til rette for allsidig aktivitet og mosjon.”

Vi har en besøkshage knyttet til besøksleiligheten, og vi har en relativt nyrenovert mindre luftegård knyttet til arbeidsdriften, som også brukes til enkeltluft, samtaler, hundekurs, moteshow, visitorbesøk med hund, m.m.

Vår store luftegård (heretter kalt luftegården) brukes til daglig hovedlufting, med gåing, jogging, ballspill, solbading, m.m, som mulige aktiviteter. Vi erkjenner at denne luftegården bør rehabiliteres slik at vi kan tilrettelegge for et bredere aktivitetstilbud.

Etter forebyggingsenhetens besøk, åpnet vi en ny ”hage” i tilknytning til skolen og biblioteket. Arbeidet er utført som et anleggsgartnerkurs i regi av NAV – i samarbeid med fengselet. Som en direkte konsekvens av forebyggingsenhetens besøk, har vi besluttet å bruke midler for å øke den statiske sikkerheten i denne ”hagen”. I praksis betyr det at denne ”hagen”, som en følge av disse tiltakene, vil inngå som en del av luftegården fra uke 42. Dermed øker arealet, og luftegården får tilført en ”mykere” del med planter, sittegrupper og gåarealer.

I slutten av august i år søkte vi om kr. 2.300.000,- fra Sparebankstiftelsen til blant annet oppgradering av luftegården. Saken blir avgjort i desember i år. Vi har søkt om midler til nytt støtdempende løpedekke, større grøntområde, bedre skjerming av innsyn, skulpturer og tiltak for aktivitet som stimulerer til samhandling og sansemotorikk. Vi siterer fra søknaden: ”.....bedre unge innsattes psykiske helse gjennom å oppgradere uteområdet med fokus på et større mangfold ved uteaktivitet med kunst, kultur og idrett som fokusområde.....”.

Dersom søknaden ikke innvilges, vil vi anmode Statsbygg om nytt løpedekke. Vi planlegger også å søke midler gjennom KORO – ”Kunst i offentlige rom” til blant annet utsmykning av luftegården.

7 Særlig sårbare grupper

”Innsatte med bevegelseshemming som må sone på en høysikkerhetsavdeling, bør sikres likeverdige soningsforhold som andre innsatte.”

Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt er som følge av bygningsmessige forhold ikke tilrettelagt for innsatte med bevegelseshemming. Statsbygg har vurdert om det er mulig å installere innvendig heis. Det er i praksis ikke mulig. Fengselet er et fredet kulturminne, og det gir store eksteriørmessige begrensninger. Vi er fortsatt i dialog med Statsbygg om det er mulig å installere en utvendig heis; Statsbygg er eventuelt innstilt på å innlede et samarbeid med Riksantikvaren. Det vil påløpe store kostnader, som eventuelt må betales av kriminalomsorgen. Statsbygg uttaler at de kan utrede saken nærmere. Samtidig antar vi dette må sees i sammenheng med pågående utredninger om fremtidig fengselsstruktur i Norge.

Per nå må kvinner med bevegelseshemming - ved behov - gjennomføre straffen i avdeling B2, eller i et fengsel med høy sikkerhet for kvinner/fengsel med kvinneplasser som er bedre tilrettelagt, ved for eksempel heis eller mer egnet bygningsmasse.

Vi kan dermed ikke oppfylle denne anbefalingen nå.

Vi viser til rapporten ”Likeverdige forhold for kvinner og menn under kriminalomsorgens ansvar”, avgitt til Kriminalomsorgsdirektoratet i 2015, der det anbefales å bygge et nytt stort fengsel i Oslo-området tilpasset moderne fengselsdrift. Vi støtter dette fullt ut; Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt er etter vår oppfatning ikke egnet som kvinnefengsel for fremtiden.

8.1 Bruk av sikkerhetscelle

”Full visitering ved innsettelse på sikkerhetscelle bør finne sted på grunnlag av en individuell vurdering som bør fremgå av tilsynslogg. Dersom det vurderes at innsatte ikke kan beholde sine egne klær på sikkerhetscellen, bør det i tilsynsloggen fremkomme hva innsattes klær ble erstattet med.”

Vi har merket oss at det synes som om forebyggingsenheten mener våre sikkerhetsceller er utformet på en tilfredstillende måte.

Bruk av sikkerhetscelle er svært inngripende tiltak, der innholdet i forebyggingsenhetens mandat kommer særlig på spissen. Vi har - tross alt - beskjedne bruk av sikkerhetscelle.

Hvis vi anser at det foreligger en risiko for at den innsatte kan skade seg selv eller andre, skal innsatte alltid visiteres før innsettelse i sikkerhetscelle. Det er kun i særlige tilfeller - der det er sannsynliggjort at det er tilstrekkelig med mindre inngripende tiltak enn visitering ved innsettelse i sikkerhetscelle - at slik visitering kan unnlates.

Så snart nødvendige undersøkelser er gjennomført, skal innsatte få tilbake egnet tøy, fortrinnsvis egnet anstalttøy eller rivsikkert tøy, med mindre sikkerhetsmessige forhold gjør det klart uforsvarlig å la innsatte beholde tøy i forbindelse med oppholdet. Vurderingen av om det er sikkerhetsmessig forsvarlig å la innsatte ha tøy på sikkerhetscellen, beror på om det foreligger en mistanke om konkret risiko for selvskading. I de tilfellene vi etter en individuell vurdering anser at det ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig at den innsatte får tøy, skal dette fortløpende vurderes og begrunnelsen skal føres i tilsynsloggen, jf. våre nye rutiner etter forebyggingsenhetens besøk.

8.3 Utelukkelse av fellesskapet som forebyggende tiltak

”Det bør alltid fattes opphørsvedtak når en hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet avsluttes.

Fengselet bør gjennomgå sine vedtaksrutiner for å sikre at alle vedtak blir fattet på en korrekt måte.”

Forebyggingsenheten gjennomgikk vedtakene fra 2015 og 2016 og avdekket enkelte mangler. Vi gjennomgikk våre vedtaksrutiner i 2015 og har igjen innskjerpet disse nå. Vi kan forsikre forebyggingsenheten om at vi fatter opphørsvedtak når vedtak om utelukkelse avsluttes, og alle vedtak fattes på en korrekt måte. Dette blir fortløpende kvalitetssikret av førstebetjent/saksbehandler.

9.2 Følelse av trygghet

”Fengselet bør utarbeide skriftlige rutiner for håndtering av klager knyttet til vold, trusler og overgrep eller seksuell trakassering.

Det bør sikres at alle innsatte har en kontaktbetjent og at de innsatte har forstått rollen og oppgavene til sin kontaktbetjent.”

Vi er glade for at forebyggingsenheten er av den oppfatning at de fleste innsatte føler seg trygge i fengselet. Vi bestreber oss på at fengselsbetjentene er til stede i fellesskapet, og fokuserer mye på dynamisk sikkerhet.

Vi har hatt godt innarbeidede rutiner for håndtering av saker knyttet til vold, trusler, overgrep eller seksuell trakassering mellom innsatte, herunder påstander om dette, men disse har ikke vært nedfelt i en samlet skriftlig rutine. Vi skriver hendelsesrapporter, foretar avhør og gjennomfører trekantsamtaler, flytter innsatte, vurderer anmeldelse, m.m., og dette er jo i stor grad skriftlig.

Som en direkte følge av forebyggingsenhetens besøk, skal vi utarbeide en samlet skriftlig rutine for håndtering av slike saker. Vi har ikke hatt kapasitet til å utarbeide denne rutinen ennå, men arbeidet skal være slutført før 31.12.16.

Alle innsatte tilbys kontaktbetjent. Innsatte får informasjon om kontaktbetjentrollen gjennom inkomstsamtale, samt direkte fra kontaktbetjenten. Vi har laget mapper som inneholder informasjonsmateriell om bl.a. kontaktbetjentarbeidet. Disse mappene er tilgjengelig for innsatte, og gjennomgås på inkomstsamtale 2.

Vi er helt enige i at det er uheldig dersom innsatte ikke er klar over hvem som er vedkommendes kontaktbetjent og ikke har informasjon om vedkommendes rolle, samtidig som vi tror det kan være noe upresise svar her, jf. redegjørelsen i avsnittet over. Vi skal bestrebe oss på å gi enda bedre informasjon til innsatte om kontaktbetjentens rolle og vedkommendes oppgaver, samt sosialkonsulentens og NAV-veilederens rolle.

9.3 Mannlige betjenter i et kvinnefengsel

”Det bør sikres at det alltid er en kvinnelig ansatt tilstede under tilsyn i forbindelse med bruk av sikkerhetsseng og at kun kvinnelige ansatte bistår i intime situasjoner og i situasjoner der den innsatte er naken.”

Normalitetsprinsippet tilsier at det må være både mannlige og kvinnelige fengselsbetjenter i et kvinnefengsel. Sikkerhetsmessige hensyn tilsier også at det må være mannlige betjenter i et kvinnefengsel. Samtidig er det svært viktig at sårbare innsatte i perioder primært skal forholde seg til kvinnelige ansatte. Ved oppsett av vaktlister tas det hensyn til at det er tilstrekkelig antall kvinnelige betjenter på jobb til visitering og andre situasjoner, som kan sette innsatte i en særlig sårbar situasjon.

Vi er glade for at forebyggingsenheten presiserer at fengselets synes å ha stor bevissthet om at situasjoner som krever avkledding kan utgjøre en stor belastning på sårbare innsatte. Vi gjør hva vi kan for å skåne innsatte mest mulig, og gjennomfører etter vår oppfatning aktuelle tiltak på en minst mulig nedverdiggende måte.

Det er kun kvinnelige betjenter som visiterer innsatte ved ankomst fengselet, samt før og etter utgang, m.m.

Ved bruk av sikkerhetsseng skal innsatte i henhold til regelverket ha tilsyn av tilsatte minst én gang per time, og vi skal etter retningslinjene vurdere kontinuerlig tilsyn. Vi praktiserer alltid kontinuerlig tilsyn ved bruk av sikkerhetsseng.

Etter forebyggingsenhetens besøk har vi endret rutinene våre, slik at det nå skal være to betjenter i sikkerhetsavdelingen når vi bruker sikkerhetsseng, hvorav én skal være kvinne.

Ved bruk av sikkerhetscelle, er det alltid en betjent til stede i sikkerhetsavdelingen mens innsatte oppholder seg i avdelingen. Øvrige ansatte bistår til ulike gjøremål ved behov.

I forbindelse med bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng kan det oppstå intime situasjoner og situasjoner der innsatte er naken en kort stund: særlig i forbindelse med eventuell avkledding før rivsikker kjortel erstatter egne klær, samt ved eventuelt bruk av bekken, dusjing, m.m.. Vi tilstreber å skåne ved bruk av teppe. Vår rutine er nå endret og det heter at kun kvinnelige betjenter skal bistå innsatte direkte i den intime situasjonen, dersom sikkerhetsmessige eller bemanningsmessige forhold ikke umuliggjør dette. I slike tilfeller der mannlig betjent må bistå av sikkerhetsmessige grunner, skal det være minst én kvinnelig betjent til stede, også ved bruk av sikkerhetscelle.

10.1 Innlåsningsrutiner

”Fengselet bør umiddelbart iverksette tiltak som sikrer at alle innsatte som ikke er ilagt restriksjoner, har anledning til å tilbringe minst åtte timer utenfor cellen hver dag, inkludert i helgene.”

Vi er selvsagt enige i at manglende aktivisering og menneskelig kontakt kan utgjøre en risiko for innsattes helse, velferd og soningsprogresjon. Vi har derfor etter vår oppfatning er svært høyt aktivitetsnivå gjennom uken, med omfattende menneskelig kontakt. Også i helgene bistår miljøterapeuter, fritidsleder og prest – i tillegg til fengselsbetjenter.

Innsatte på samtlige 5 avdelinger kan tilbringe minst 8 timer utenfor cellen hverdager mandag til fredag. I helgene gjelder dette også avdeling 2, 4 og B 2, men ikke avdeling 1 og 3. Det beklager vi.

Vi klarer dessverre ikke å rette oss etter anbefalingen fullt ut. Dette er en følge av sentralt pålegg om å endre turnusen, slik at 12-timers vaktene nå er borte, jf. nye arbeidstidsbestemmelser (med unntak i avdeling B 2). Før vi - som en følge av dette pålegget - fikk nye turnuser fra 07.01.13, var det mer enn 8 timer utetid i alle avdelinger, også i helgene.

Bemanningsmessige forhold, som en følge av budsjettsituasjonen vår, gjør at vi ikke har mulighet nå for å øke den totale utetiden, men vi har økt utetiden i avdeling 1 som en direkte følge av forebyggingsenhetens besøk, og er nå i ferd med å innføre tilsvarende økt utetid i avdeling 3.

Da forebyggingsenheten var her, var utetiden i avdeling 1 og 3 på 5 timer og 15 minutter i helgene. Utetiden i avdeling 1 i helgen er nå 6 timer og 20 minutter. Vi skal nå øke utetiden i avdeling 3 i helgen tilsvarende – til 6 timer og 20 minutter. Som en følge av dette er/blir dessverre utetidene i avdeling 2 og 4 redusert, men det er fortsatt mer enn 8 timer utetid i disse avdelingene også i helgene.

10.2 Avdeling 3

”Det bør arbeides med å finne alternativer til at nyinnsatte settes sammen med innsatte med psykiske lidelser eller andre innsatte med store behov for oppfølging.”

Vi er enige i at det på flere måter er uheldig at nyinnsatte og innsatte som av ulike grunner har en krevende soningssituasjon med særlige behov (for eksempel psykiske helseutfordringer og ulike restriksjoner), er plassert sammen i avdeling 3. Vi har over lengre tid vurdert alternativer her.

I februar 2016 anmodet vi om opprettelse av en ressursavdeling, jf. straffegjennomføringsloven § 10, 2. ledd.

Vi har opprettholdt dagens ordning over tid. De fleste innsatte overføres fra avdeling 3 til andre avdelinger raskt, og ved å ha ledig kapasitet i avdeling 3 og fullt belegg i øvrige avdelinger, blir antall soningsdøgn i avdeling 3 totalt sett lavest. Det har vært et viktig hensyn for oss.

Som en direkte følge av forebyggingsenhetens besøk, utarbeider vi imidlertid nå en ny rutine, som iverksettes med det aller første: – ”Rutine for plassering av nyankomne innsatte ved Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt.” I korte trekk:

- alle nyankomne innsatte kan vurderes plassert ved alle avdelinger, inkl. avdeling B 2 med lavere sikkerhet
- et besøksrom kan benyttes som ”ventecelle”
- registrering foregår i mottakelsen/effekten
- operativ 1. betjent beslutter hvilken avdeling innsatte skal til

12.1 Innkomstsamtale

”Fengselet bør sikre at alle innsatte ved innkomst mottar oppdatert skriftlig og muntlig informasjon om sine rettigheter og fengselets rutiner, på et språk de forstår. Det bør spesielt tilstrebes å tilby tolk under innkomstsamtalen.”

Innsatte har et stort informasjonssbehov, ofte særlig ved innsettelse. Vi har derfor utarbeidet et omfattende informasjonshefte for innsatte på norsk, med oversettelse til engelsk, spansk, tysk og russisk. Den norske utgaven oppdateres jevnlig, men vi må erkjenne at vi ikke har kapasitet til tilsvarende jevnlig oppdatering av de oversatte informasjonsheftene. Som en direkte følge av forebyggingsenhetens besøk, vil vår tilbakeføringskonsulent nå utarbeide en forenklet og oppdatert utgave av informasjonsheftet, med særlig fokus på informasjon som er relevant for utenlandske innsatte. Dette informasjonsheftet vil bli oversatt til aktuelle språk. Arbeidet vil bli prioritert.

Når det gjelder anbefalingen om å spesielt tilby tolk under innkomstsamtalen, viser vi til punkt 12.2 under.

Vi har for øvrig nå endret skjemaet for innkomstsamtale 1, slik at innsatte nå blir spurt om antall barn, navn og alder på barna, om hun har omsorg for barna, om hun har økonomisk ansvar for barna, samt hvor barna befinner seg mens mor er i fengsel.

12.2 Informasjon til utenlandske innsatte

"Fengselet bør sikre at alle innsatte gis mulighet for bruk av tolk ved behov også i tiden etter innkomstfase."

Vi erkjenner at vi benytter tolk i alt for liten grad. Vi er enige i at det kan være spesielt viktig å tilby tolk under innkomstsamtalen, jf. punkt 12.1 over.

Vi bestiller tolk selv ved særlige behov, vi bruker oversettelsesverktøy som "Google Translate" og "Prison Translator" og benytter oss av tolk bestilt av helseavdelingen.

Kriminalomsorgsdirektoratet har også utarbeidet en brosjyre på 10 forskjellige språk om fengselshverdagen, som i noen grad kan tilpasses med informasjon fra det enkelte fengsel.

I oppdragsbrev for kriminalomsorgen for 2016 fra Kriminalomsorgsdirektoratet fremkommer det at direktoratet skal utarbeide retningslinjer for bestilling og bruk av tolketjenester, samt at det er en målsetting at flere enheter tar i bruk skjermtolk i løpet av 2016.

Vi søkte om kroner 210.000,- til skjermtolk den 17.02.16 fordi dette etter vår oppfatning ville gitt oss tolketjenester på en hensiktsmessig og kostnadsbesparende måte. Søknaden ble ikke innvilget, og vi har ikke mulighet for å etablere denne ordningen selv innenfor våre budsjettmessige rammer. Vi har heller ikke mulighet for å bruke tolk i særlig større grad enn i dag som en følge av budsjettmessige rammer. Dette beklager vi. Vi vil på nytt søke om midler til skjermtolk i budsjettåret 2017.

13.1 Kontakt med pårørende

"Fengselet bør styrke innsattes mulighet for å kommunisere med pårørende som bor langt fra fengselet eller utenfor Norge, for eksempel ved bruk av moderne nettløsninger som Skype eller tilsvarende.

Vi strekker oss langt når innsatte får besøk fra familie som bor langt unna fengselet, ikke minst når pårørende kommer fra utlandet. Vi forsøker å tilrettelegge for besøk som har varighet langt utover det regelverket tilsier.

Videokonferanse/Skype kan fremstå som svært godt egnet for å sikre kommunikasjon mellom innsatte og pårørende. Vi er kjent med at det er utarbeidet et utkast til nasjonal regulering av dette spørsmålet sentralt, som for tiden avventer en nærmere teknisk spesifisering fra direktoratets IKT-avdeling. Det er per i dag kun Norgerhaven fengsel som har formell godkjenning for bruk av videokonferanse. Vi håper innsatte vil få tilgang til videokonferanse/Skype i nær fremtid.

Med hilsen

Nils Leyell Finstad
fengselsleder

for
Doris Bakken
ass. fengselsleder

Kopi:
Kriminalomsorgen region øst
Kriminalomsorgsdirektoratet
Justisdepartementet